

Roelf Haan

Europa werkt zichzelf in de nesten

Econoom Roelf Haan koestert een wantrouwen tegenover de politiek, de financiële sector en de journalistiek. Veel is niet wat het lijkt te zijn, zegt hij. Kortgeleden verscheen zijn boek *Vergeten vragen*, waarin hij de kijk van Calvijn op de economie beschrijft. Dat is de aanleiding voor een gesprek over het 'levensgevaarlijke' beleid van de Europese Centrale Bank, de Duitse wapenhandel met Griekenland en de geldcreatie door de banken.

Roelf Haan mag dan 77 zijn, maar hij kan zich nog behoorlijk opwinden over wat hij ziet als economische misstanden en onkunde bij politici en journalisten. In zijn werkkamer in Utrecht loopt hij rood aan als het gaat over onderwerpen als de bezuinigingen van het tweede kabinet-Rutte, het rentebeleid van de Europese Centrale Bank, de Europese houding ten opzichte van het failliete Griekenland en de opgeblazen financiële sector.

Aanleiding voor het gesprek is zijn net verschenen boek *Vergeten vragen*, waarin hij onder meer de ideeën van Johannes Calvijn naar boven haalt om onze hedendaagse economie mee door te lichten. Want ook de zestiende-eeuwse Geneefse theoloog dacht al veel na over de economie. Diens stelling was dat Christus de armen in de samenleving zag als Zijn procureurs: 'Zij zijn er om het geloof en de liefde van mensen te peilen.' Calvijn had een warmbloedige kijk op het handeldrijven, 'als de uitdrukking van de solidariteit van mensen en als teken van de geestelijke gemeenschap van mensen onder elkaar'. De economie moet in zijn ogen niet geleid worden door eigenbelang, maar door lotsverbondenheid. „Calvijn zei”, vertelt Roelf Haan, „dat je altijd achter de juridische taal moet kijken. Je moet kijken wat het effect is van de economie op het reële leven van mensen.”

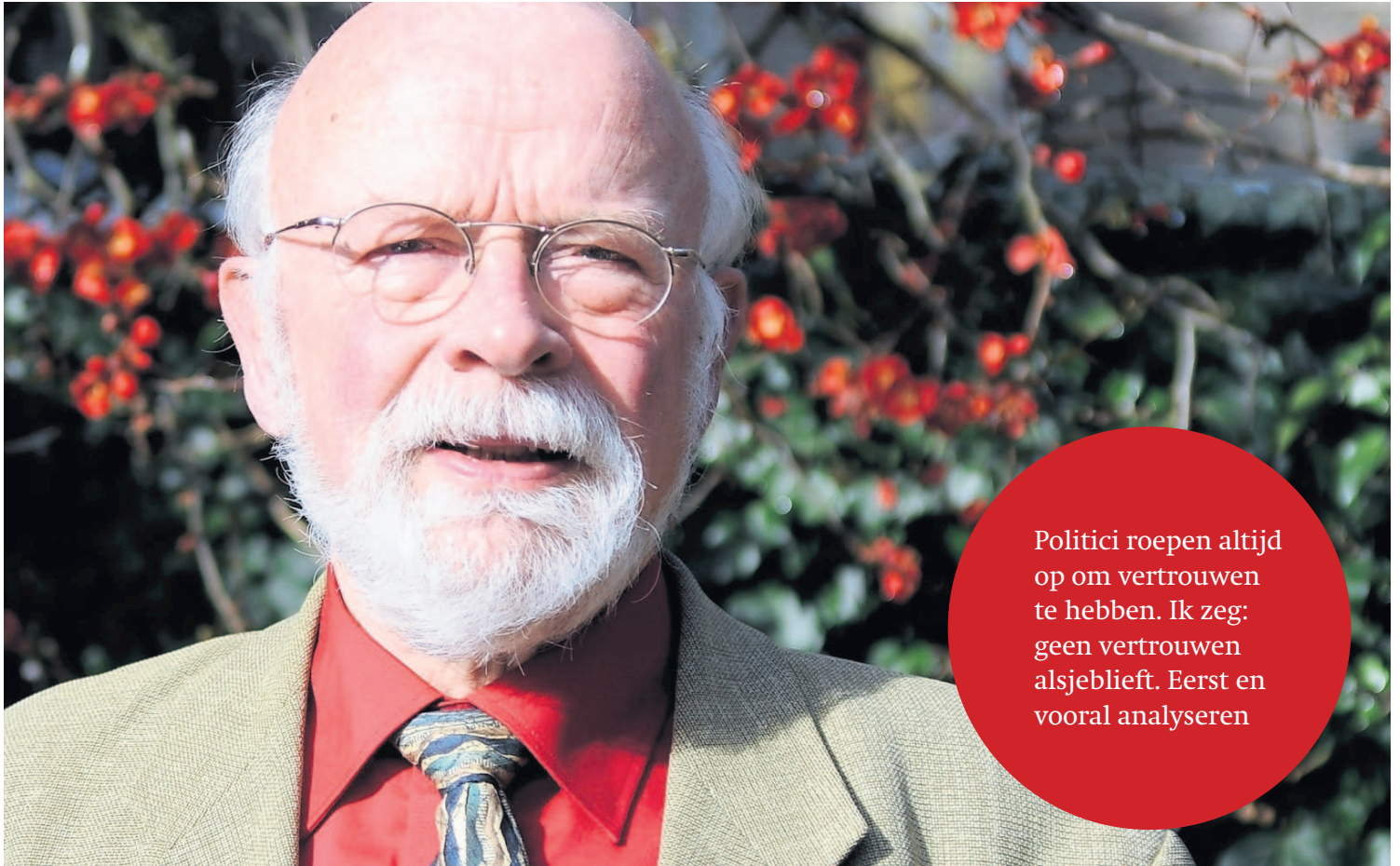
Als vanzelf raakt het gesprek met Roelf Haan gedompeld in de actualiteit, waarin volgens hem veel niet is wat het lijkt te zijn. Neem Griekenland: „Ik heb mij bepaald geërgerd aan journalisten van de NOS die zeggen: 'Wij helpen de armen in Griekenland.' Nee, wij hebben de armen in Griekenland alleen maar verder de put ingedrukt. Wie wij wel hebben geholpen zijn de Franse en Duitse banken, en daarmee de belangen van ons systeem. De Grieken waren er eerst al bijgelapt door de

bank Goldman Sachs die de Griekse begrotingscijfers op zodanige manier heeft gemanipuleerd dat de Eurogroep Griekenland zou toelaten. Wat eigenlijk niet had gekund. En waarom hadden die Franse en Duitse banken zoveel geld uitstaan in Griekenland? Griekenland was volgepropt met wapens; de exportindustrie van Duitsland en Frankrijk, die gefinancierd was door de kredieten van die banken. Waarom horen we dat dan niet? Dat is niet een kwestie van een 'linkse' of 'rechtse' denker zijn, maar van kennis en analyse.”

Roelf Haan verwijst naar een recent interview met Tom de Bruijn, de voormalige Nederlandse ambassadeur bij de Europese Unie in Brussel. „De Bruijn zei daarin over de reden waarom de Grieken tot de eurozone zijn toegelaten: we wisten eigenlijk dat het niet kon, maar dan was er wel weer een wapenorder op komst. Dus dan was het: mondje dicht, we zien wel hoe het afloopt. Voorlopig verdienen wij er aan. Ik dacht: dat kan niet waar zijn!”

Haan is een tegenstander van een muntunie als de euro, waarin landen met een sterk verschillende economische structuur aan elkaar geketend zijn. Doordat de aangesloten landen geen eigen munt meer hebben, kunnen ze hun economie niet opporren door die munt te devalueren. „Het is zonneklaar dat de Zuid-Europese landen dat hadden moeten doen. Maar dat kan niet meer. Een devaluatie remt de import en stimuleert de export. Het is geen teken van zwakte om dat te doen: je kunt zo invloed uitoefenen op de gewenste handelsstromen. Zo heeft Nederland in het verleden soms zijn gulden gerévalueerd.”

„Er is maar één politicus die de situatie een beetje begrijpt”, zegt hij: „Emiel Roemer van de SP. Slechts één economische trend snijdt hout, zoals Roemer zegt: meer besteden vanuit het Noorden in het Zuiden. Dus loonsverhoging in het Noorden, zodat we meer met vakantie gaan en

Politici roepen altijd op om vertrouwen te hebben. Ik zeg: geen vertrouwen alsjeblijft. Eerst en vooral analyseren

meer spullen uit het Zuiden kopen. De huidige bezuinigingen zijn het slechtste wat er is, ook voor onze eigen werkgelegenheid. Dat is ook de grote kritiek van Amerikaanse economen als Krugman en Stiglitz: Europa heeft zichzelf zo in de nesten gewerkt. We hebben nu een onnodige werkloosheid. Onnodig omdat we met een Keynesiaanse politiek van overheidsinvesteringen onze werkgelegenheid op peil konden brengen. Als ik in mijn oude leerboekjes kijk, dan zie ik bij de doeleinden van de economische politiek onder meer staan: volledige werkgelegenheid. Dat was vroeger een doelstelling. Nu is het een verboden term. Niet voor niks dat premier Rutte zegt: ik heb geen visie, laat maar aanmodderen de boel. Keynes zag dat de markt niet automatisch een evenwicht zoekt op een hoog niveau van werkgelegenheid. Dan moet een externe factor worden toegevoegd: die van de overheid. De markt verdient de overheidsinvesteringen wel terug."

Levensgevaarlijk lage rente
De historisch lage rente die de Europese Centrale Bank (ECB) hanteert, is „levensgevaarlijk“, stelt Haan. „De rente is te laag voor de pensioenfondsen. Dat is voor heel het Nederlandse volk een ramp. En wij roepen maar: amen, amen, mijnheer Draghi, grote godheid!“ Roelf Haan werpt zijn handen in de lucht als hij de naam noemt van de Italiaanse president van de ECB. „Dat is nu het grote probleem van de pensioenfondsen: hun geld rendeert niet genoeg, zodat ze extra gedwongen worden om speculatiever te beleggen.“ Het is een van de oorzaken dat de dekkingsgraad van de pensioenfondsen niet meer voldoende is.

Vooraf van de bankensector is Haan een criticaster; zijn verwijt is dat ze de laatste twintig, dertig jaar sterk gericht is op winstmaximalisatie. „De Nederlandse overheid heeft na de crisis enkele tientallen miljarden in de banken gestoken. Dat is

Journalisten van de NOS zeggen: ‘Wij helpen de armen in Griekenland.’ Nee, wij hebben ze alleen maar verder de put ingedrukt

overal in de wereld gebeurd. Het gevolg is dat diezelfde financiële sector ging roepen: nu verlagen we de rating van die regeringen, omdat ze te grote tekorten hebben. Dat is natuurlijk hoogst cynisch. Ik heb in een internationaal financieel blad gelezen over een overleg tussen meerdere financiële mammoetorganisaties: zeer grote banken en verzekeraars. Zij vroegen zich af: hoe moet het verder als bij de overheden niets meer te halen is? Die kunnen hun bevolking niet verder uitknijpen. Want wat is het reële effect van dit hele verhaal: dat ons materiële voorzieningenniveau, datgene wat onze economie ons aanbiedt, daalt. Dat komt doordat de overheid ging bezuinigen om zijn begroting op een te korte termijn sluitend te krijgen. Cynischer kan het niet dat de visie van die grote financiële instellingen is: dan moeten die overheden hun spullen maar verkopen. Dus zou het ministerie van Verkeer en Waterstaat zijn kantoorpand gaan verkopen en daarna huren. Toen Sarkozy president van Frankrijk was, heeft hij voor vijf miljard aan tolwegen verkocht. Over de hele wereld gebeurt dat: in Chicago is de parkeerdienst verkocht. Waar hebben we dit toch eerder gezien? Ik heb zes jaar in Argentinië gewoond, tussen 1975 en 1981, waar deze economische belangen een coup hebben veroorzaakt. Videla, Zorreguieta en hun medestanders voerden toen een economisch privatiseringsmodel in. Wij hebben dat in die tijd zelf meegeemaakt; gas, licht en water werden geprivatiseerd en veel duurder."

Kamerdebat
Roelf Haan zit in het Comité van Aanbeveling van Stichting Ons Geld, dat ruim 100.000 handtekeningen ophaalde om in de Tweede Kamer een discussie over de geldcreatie op de agenda te krijgen, die deze maand plaats zal vinden. Meer dan 95 procent van het circulerende geld wordt

Curriculum vitae

Naam

Roelf Haan

Geboren

In 1938, in Groningen

Opleiding

Tot 1966 studie Economie aan de Vrije Universiteit in Amsterdam
In 1971 gepromoveerd op internationale geldcreatie

Werk

1966-1971
Bij het ministerie van Financiën en gedetacheerd bij het IMF

1971-1975
Docent aan de Vrije Universiteit

1975-1981
Docent aan de theologische opleiding ISEDET in Buenos Aires, Argentinië

1984-1985
Bij het ministerie van Buitenlandse Zaken

1985-1997
Algemeen directeur van de IKON in Hilversum

door commerciële banken gecreëerd. Dat geld ontstaat uit het niets, elke keer als een bank een lening afsluit met een bedrijf of een particulier. „Stichting Ons Geld wil dat over de omvang van deze geldcreatie zal worden beslist door een neutrale, vierde macht, en dat dat bedrag niet meer als een enorme subsidie toevalt aan het particuliere bankwezen, maar wordt ingezet ter financiering van publieke doelen. Nu komt de geldschepping ten goede aan het winststreven van banken, terwijl het geldstrelen een zaak is van publiek belang.”

„Het hele probleem van een te laag bestedingsniveau in Nederland, een te laag niveau van werkgelegenheid, een onderbesteding in de zorg en in het onderwijs – dat alles zou niet bestaan als de toename van de maatschappelijke geldhoeveelheid geen privédoeleinden of speculatie zou financieren, maar publieke investeringen. Stichting Ons Geld heeft de opgetelde geldcreatie door de Nederlandse banken becijferd op 700 miljard euro: dat bedrag is het publiek misgelopen doordat de banken het in de zak gestoken hebben. Dat geld komt toe aan de overheid. Het heeft dan dezelfde gebruiksmogelijkheid als belastinginkomsten, waardoor de overheid er investeringen mee kan gaan doen, de zorg ermee kan financieren en de belastingen kan verlagen.”

Achterdocht

Haan koestert grote achterdocht omtrent de verhalen die worden verteld door politiek, financiële sector en journalistiek. Is hij cynisch? „Dat noem ik: niet te goed van vertrouwen zijn“, antwoordt hij. „Niet voor niks roepen politici als Rutte altijd op om vertrouwen te hebben. Maar ik zeg: alsjeblijft, geen vertrouwen. Eerst en vooral analyseren wat er in de economie rondom ons en met ons gaande is. Dan pas zal blijken waar vertrouwen op zijn plaats is, en vooral: waar niet.”